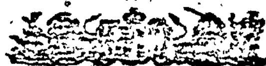
CANADA.

HET GROOTE NOORD-WESTEN.

DE GROOTSTE EN VRUCHTBAARSTE VELDEN WAAR DE LANDVERHUIZERS ZICH KUNNEN VESTIGEN.

INLICHTINGEN VOOR DE UITWIJKELINGEN.



UITGEGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN LANDBOUW.

UIT HET FRANSCH VERTAALD DOOR

G. VEKEMAN.

OTTAWA.

1882

VOORWOORD

Wat hier volgt, is de vertaling van een boekje waarvan reeds drie uitgaven het licht zagen. Nooit zag men een officieel boekwerk in al de gewesten van de Oude en van de Nieuwe-Wereld zooveel bijval genieten. Er wordt immers zooveel gesproken over de Zaailanden van het Westen, dat de algemeene nieuwsgierigheid gedurig meer en meer aangeprikkeld wordt, en dat langs alle kanten den wensch wordt uitgedrukt om nog beter ingelicht te worden.

Ik heb hier fransche, engelsche en duitsche afdruksels van dit hoogst belangrijk boekje gevonden, maar geen enkel vlaamsch. Dit mocht zoo niet blijven duren. Ik heb van den heer Minister van Landbouw een verhoor bekomen, en heb langen tijd met hem over de belgische Landverhuizing gesproken. Het gouvernement zal voor de Belgen, die zich hier willen vestigen, alles doen wat mogelijk is. Wat de vertaling van het officieel vlugschrift betreft, die vond men, na gegeven uitleggingen, zeer nuttig en ik werd met de zaak gelast.

Vooraleer Ottawa te verlaten, waar ik den achtbaren Minister Pope had aangetroffen, had ik het genoegen eerwaarde priesters te ontmoeten, die als geloofszendelingen in het Verre-Westen gereisd hadden. Zij spraken met geestdrift over die streek, waar meer vruchtbare zaailanden te vinden zijn dan in geheel Europa.

Elken dag vertrekken een groot getal Europeesche huisgezinnen naar het Verre-Westen. Zoo snel vermeerdert aldaar de bevolking, dat men dorpen en steden om zoo te zeggen als bij tooverslag uit den grond ziet oprijzen. Winnipeg, onder andere, is, na een tienjarig bestaan, een zoo belangrijk middenpunt geworden, dat men het met de rijkste steden der wereld mag vergelijken.

Onmeetbare weiden, die eeuwen lang onbezocht bleven, ziet men nu met bloeiende hofsteden bezaaid. Geerne gaat de vlijtige landbouwer zich aldaar vestigen, omdat hij weet dat de grond hem honderdvoudig zijnen arbeid en zijne zorgen zal vergelden.

De betrekkingen worden van dag tot dag gemakkelijker. De ijzerenweg der Stille-Zee breidt zich gedurig verder uit en zijne vertakkingen doorkruisen het gansche land. Overal worden de waterstroomen bevaarbaar gemaakt.

Koophandel en nijverheid winnen aan in evenredigheid van de vermeerdering der bevolking. Dit moet voor uitwerksel hebben de landverhuizers naar die streek te lokken, want zij weten nu dat hunne eerste beginselen met veel min moeilijkheden zullen gepaard gaan dan voorheen.

De oproep van het bestuur is dus niet onbeantwoord gebleven. Uit al de landen der wereld vloeit als een volksstroom naar het Verre-Westen, waar de malsche weiden voor eenen kleinen arbeid aan den akkerman een onafhankelijk bestaan verschaffen.

Aan de kleine landbouwers en aan de hoveniers heb ik, in mijn werkje *Eene Reis in Canada*, de Provincie Québec aangeraden. Aan de groote eigenaars, bijzonderlijk aan deze die geerne talrijke kudden vee bezitten, zal ik zeggen : in het Westen van Kanada hunt gij uwe fortuin in korten tijd verdubbelen.

Vooraleer die gewesten te beschrijven, vind ik het nuttig den lezer in korte woorden met de geschiedenis van Canada bekend te maken. Daarachter begint mijne vertaling.

G. VEKEMAN.

Sherbrooke, 8 December 1882.

I

EENIGE BLADZIJDEN UIT DE GESCHIEDENIS VAN CANADA

Canada ligt in 't noorden van Amerika en hooger dan Canada treft men die bare ijswoestijnen aan, waar zoo menige kloekmoedige reiziger het leven liet.

Het is aan die koude, onbewoonbare streken grootendeels toe te schrijven dat meestal de Europeanen zich eeuwen lang over Canada een verkeerd denkbeeld vormden.

Zoo gaat het dikwijls, zoowel voor de landen als voor de menschen : al te haastige vonnissen zijn zelden goed.

Zulks was het geval opzichtens Canada. Een portugeesche scheepskapitein kwam in 't jaar 1500 aan de kusten van een land welk hij Labrador noemde, dat wil zeggen Landbouwer, omdat de streek, op dit tijdstip gansch met allerlei malsche planten bedekt, hem allervruchtbaarst scheen en zeer geschikt voor den landbouw.

Dit haastig oordeel was te gunstig.

Gaspaard Corteréal, zoo heette de Portugees, keerde zegepralend naar zijn vaderland terug en hem werd aldaar de grootste eer bewezen.

Doch men wilde weten of alles wel zoo prachtig was als Corteréal had gezegd, en andere navorschers vertrokken. Zij kwamen aan de verre kust in 't midden van den winter, en keerden terug met de treurige tijding dat de zoo geestdriftig beroemde streek slechts een naakte ijsklomp was, waarop geen enkel levend wezen kon bestaan, waar de grimmige wintervorst onverpoosd en ongestoord den scepter voert.

Wederom was dit vonnis te haastig en ditmaal was het veel te streng.

De eerste reizigers die eenen weg zochten naar de Noordpool, waren zeer moedige en dikwijls hooggeleerde mannen. Doch zij hadden het meer dan eens verkeerd op. Columbus zelf heeft langen tijd Amerika voor eenen hoek van Asia genomen.

Vroeger mocht eene reis naar het Noorden bijna als eene waaghalzerij aanzien worden : heden is het een kinderspel. Ik heb eenen ganschen dag lang in 't zicht der kusten van Labrador gevaren en ik kon

bestatigen dat zij goed bevolkt zijn. Het is waar, in Labrador zoowel als in Gaspesië laat de landbouw veel te wenschen. Maar het is de grond niet die ontbreekt, het zijn de armen. De inwoners winnen te gemakkelijk hun brood met de vischvangst, zij willen van geenen veldarbeid hooren.

Laat ons daar nu maar van zwijgen; geen beter middel om iets goed te kennen, dan zelf te gaan zien.

Wanneer Amerika ontdekt was, duurde het nog lang eer men dit overgroot werelddeel goed kende. Doch men wist dat er aldaar groote rijkdommen te vinden waren, en elke europeesche mogendheid wilde er heur aandeel van hebben.

De fransche koning Frans I gaf de begeerte te kennen nauwkeuriglijk ingelicht te zijn nopens het noordelijk deel der Nieuwe-Wereld. Hij gaf last aan Jaak Cartier van eens te gaan zien wat daar zoo al van was.

Jaak Cartier, een wakkere kapitein, die reeds verschillende verre reizen over zee had gedaan en die er aan gewoon was de grootste gevaren te trotsen, vertrok uit St-Malo den 20 april 1534. Hij voerde het bevel over twee schepen en een-en-zestig uitgekozen mannen.

Den 16 juli van het zelfde jaar werd het anker geworpen in de baai van Gaspé. Cartier deed op den oever een kruis planten. Eenige wilden die er heel zachtmoedig uitzagen, kwamen van verre zien wat er gebeurde.

Al de fransche matroozen knielden neêr en het kruis eerbiediglijk groetende, gaven zij aan de inboorlingen met teekens te kennen dat al de menschen van het kruis heil en verlossing moeten verwachten.

Wanneer hij zag dat de zeelieden terugkeerden naar hunne schepen, volgde de koning der wilden op eenen kleinen afstand en bleef eindelijk stil op den boord der zee.

Hij droeg een oud versleten kleed, gemaakt uit de huid van eenen zwarten beer. Zijn broeder en drie zijner zonen omringden hem. Dan begon hij eene lange redevoering, in welke hij te verstaan gaf dat de gansche streek hem toebehoorde en dat niemand het recht had aldaar zonder zijne toelating een kruis te planten.

Cartier wist den man door eenige kleine geschenken te overhalen en bekwam zelfs dat twee zonen van den onbeschaafden vorst op zijn schip zouden komen en met hem naar Frankrijk reizen.

Zoo werd Nieuw-Frankrijk eene fransche bezitting.

Hoe jammer, dat onze zuiderburen dien kostbaren pand niet naar waarde wisten te schatten!...

Hoe ongelukkig, dat de fransche koningen dien schoonsten perel hunner kroon lieten verloren gaan!...

Maar de wijven regeerden in Frankrijk en, dewijl heldaftige zeelieden duizend gevaren trotsten om Frankrijks roem en rijkdommen te vergrooten, terwijl moedige burgers en edellieden voor de bevolking van het nieuwe vaderland zorgden, dacht de koning aan niets anders dan aan jachtpartijen, feesten en brasserijen. Ofwel hij ging oorlogen in de naburige landen, om aldus aan heerschzuchtige ministers den tijd te laten het land meer en meer te onderdrukken. En, terwijl zeelieden en matroozen, die honger en gebrek leden, te vergeefs om hulp smeekten, kocht de plichtvergeten vorst kasteelen en diamanten voor zijne bijzitten en hij betaalde vette jaarwedden aan zijne laffe vleiers en aan de wulpsche gezellen zijner braspartijen.

Later schrijft men den ondergang der volkplanting toe aan de strengheid van het klimaat en aan den verren afstand: men lastert Gods lieve schepping, om de zondige onverschilligheid van eenen verblindden vorst te verontschuldigen!

De moedige Jaak Cartier keerde terug naar Frankrijk, om rekening te geven over zijne zending, en den 19 mei 1535 vertrok hij nog eens, ditmaal aan het hoofd van drie schepen, onder wiens bemanning men een groot getal edellieden telde.

Aan het eiland Anticosti gekomen, herkenden de twee wilden — die het schip niet verlaten hadden — de streek, en dank aan hunne uitleggingen kwam de kleine vloot den 1 september aan de monding van den breeden en prachtigen St-Laurentiusstroom.

Daar ontmoette hij vier booten, bestuurd door wilden die op deze plaats kwamen jagen en visschen. Die lieden woonden hooger op, in een slach van verschanste dorp, " Canada ", welk zijnen naam aan de gansche streek heeft gegeven.

Cartier vaarde immer vooruit en ontdekte de zoogezegde stad Canada, alsook het vruchtbaar en heden zoo vermaarde eiland Orléans, welk hij Bacchus-eiland noemde, omdat het veel wilde wijndruiven voortbrengt. De inboorlingen kwamen vrede maken met hem, brachten hem allerlei vruchten, groentens en wild en bewezen hem de grootste diensten.

Eens drukten de wilden den wensch uit eene losbranding der kanonnen te hooren. Hun verzoek werd ingewilligd, maar het gedonder der bronzen monsters verschrikte de arme lieden zoodanig, dat zij, volgens de uitdrukking van het scheepsvolk, „ huilden en tierden als bezetenen„.

De kapitein had hooren spreken van eene andere stad, eenige uren verder langs den stroom gelegen. Doch wanneer hij leidsmans vroeg om daarheen te varen, zochten de wilden hem van zijn ontwerp af te keeren. Zij zegden onder andere dat de stroom op sommige plaatsen zeer ondiep en met klippen doorzaaid was. Het was zichtbaar dat zij niet geerne de voordeelen, uit hunne betrekkingen met de vreemdelingen te trekken, met andere volksstammen deelden. Ook liet Cartier zich niet afschrikken en hij vertrok met het kleinste zijner drie schepen en twee booten.

De zeelieden hadden ongeveer vijftien uren wegs afgelegd, wanneer zij aan eene plaats kwamen waar de snelheid van den stroom de reis zeer gevaarlijk maakte. Men hield stil om te beraadslagen. Welhaast was het schip omringd door vredelievende wilden, die allerlei levensmiddelen aanbrachten en wiens opperhoofd aan Cartier twee zijner kinderen ten geschenke gaf.

Van daar vertrok men met de twee booten, het schip op anker latende. Den 2 october kwam Cartier met zijn gevolg te Hochelaga, heden Montreal.

De inwoners, ten getalle van meer dan duizend, kwamen de vreemdelingen te gemoed, brachten levensmiddelen en andere geschenken en wenschten hunne bezoekers welkom door dansen en luidruchtige vreugdekreten.

Rond de stad stond een driedubbel houten beschutsel; zij had maar eene enkele poort, welke tamelijk goed bewaakt werd. De gansche bevolking woonde in een vijftigtal zeer groote hutten, waar elk huisgezin maar eene enkele plaats betrok. In 't midden was eene ruime zaal, die voor kook- en eetplaats diende.

Op eenen kleinen afstand der stad bemerkte Cartier eenen groenen heuvel, welken hij „ Mont-Royal „ of Koninklijken Berg noemde. Van daar komt de naam der heden zoo bloeiende stad Montreal.

Korts nadien keerde Cartier met zijne drie schepen naar Frankrijk.

terug. Nu mocht hij met reden zeggen dat hij aan zijn vaderland eene blijde tijding bracht. Hij had een groot en vruchtbaar land ontdekt, waar men mocht hopen eene goede volkplanting te zien gelukken.

De koning besloot eene poging in dien zin te wagen. Hij benoemde M. de Roberval tot luitenant-generaal der nieuwe bezittingen, en gaf hem de noodige macht om aldaar een zeker getal fransche uitwijkelingen te vestigen. M. de Roberval zond den beroemden Cartier voor de derde maal naar de nieuwe streek, hem het bevel gevende over vijf groote schepen, in welke levensmiddelen genoeg gebracht waren voor ten minste twee jaren.

Die onderneming mislukte.

De manschap had gedurende den winter allerlei ongemakken te lijden en nauwelijks was de lente daar, of Cartier vertrok, met de gansche vloot, terug naar Frankrijk. Onderwege ontmoette hij, in 't zicht der Nieuwlandsche kusten, M. de Roberval die naar Canada vaarde met 200 uitwijkelingen en hem verzocht op zijne stappen terug te keeren. Daarvan wilde Cartier niet hooren.

De volkplanting genoot geenen voorspoed. Hare inrichting was gebrekkig en een groot getal harer leden vonden den dood in de verre streek.

M. de Roberval schreef om hulp, maar de koning Frans I had den tijd niet aan zijne arme onderdanen te denken, die verre van hun vaderland woonden. De oorlog met Keizer-Karel gaf hem reeds werk en onrust genoeg. In plaats van de gevraagde hulp te zenden, gaf hij aan M. de Roberval het bevel onmiddellijk naar Frankrijk terug te keeren.

Toen de vrede geteekend was, herbegon M. de Roberval zijne pogingen om Nieuw-Frankrijk te bevolken. In 1549 vertrok hij nog eens met eene kleine vloot en een zeker getal landverhuizers. Men hoorde nooit meer van hem noch van zijne reisgezellen spreken.

Dan bleef Canada vijftig jaren lang geheel en gansch vergeten.

Nu vertrok de markies de la Roche met een groot getal uitwijkelingen, die hij op een onvruchtbaar eiland, aan de monding van den St-Laurentius ontscheepte. Hij zelf stak weer in zee, zoogezegd om op ontdekking uit te gaan, maar het schijnt dat hij ten onrechte den wind beschuldigde hem verre uit zijnen weg te hebben geslagen. In alle geval, hij keerde terug naar Frankrijk, nam deel aan den burgeroorlog, werd in 't gevang geworpen en bleef daar tot in 1596.

Dan eerst werd er aan de ongelukkige uitwijkelingen gedacht. Men ging ze opzoeken, maar helaas! gelijk men wel kan denken, zij waren meest allen van honger en gebrek gestorven.

Den 3 juli 1608 stichtte Champlain, een vermaarde zeeman, de stad Québec. Hij was de eerste die aan het land een min of meer regelmatig bestuur gaf.

Tot dan toe had het om zoo te zeggen uitsluitelijk de „ Maatschappij der Baai van Hudson „ geweest, die in Canada het opperbevel voerde.

Wat voor maatschappij was dit?

Rijke kooplieden hadden zich vereenigd om van de wilden de huiden der dieren te koopen door hen op de jacht gedood. Zij stichtten op de oevers der Baai van Hudson, geheel in 't noorden van Amerika, eenige kleine forten of verschansingen, en vestigden daar hunne bedienden die gelast waren met het opkoopen der dierenvellen.

Over die maatschappij vind ik in de „ Reizen naar de Noordpool „ door den eerweerden kanunnik Martens, eenige bijzonderheden welke hier goed te pas komen. Zij zijn, wel is waar, een weinig verouderd, want de beschreven streken zijn tegenwoordig bijna zoo gemakkelijk om bezoeken als onze belgische provincen; maar zoo verre van mijn vaderland, in dit eerste vlaamsch boek welk in Canada gedrukt wordt, geef ik geerne het woord aan eenen medevaderlander dien ik altijd als priester, als redenaar en als letterkundige rechtzinniglijk geëerbiedigd heb.

Men vergete ook niet dat de Hudsonbaai zeer verre ligt van de streken in de voorgaande hoofdstukken als de beste voor de landverhuizing aangeduid.

„ De bedienden der maatschappij houden zich ten deele op in Canada.

„ Daar worden hun de pelterijen van het binnenland aangebracht, en deze zenden zij uit door gansch de wereld, maar bijzonderlijk naar Engeland, de Vereenigde-Staten, China en Leipzig.

„ Op de vermaarde jaarmarkt dezer stad worden zij met groote hoeveelheden verhandeld. Van de gewichtigheid dezer verzendingen kan men zich een denkbeeld maken hierdoor, dat Engeland alleen in 1833 voor meer dan vier millioen franken pelterijen uit Canada ontving.

„ Om de huiden aan te brengen uit het binnenland, heeft de maat-

schappij tot haren dienst een groot getal reizigers, die gedurende den zomer lange tochten ondernemen, om bij de Indianen alle slach van koopwaren te gaan verruilen tegen hunnen voorraad van vellen. Deze koopwaren bestaan in grove kleedingstukken, werktuigen, tabak, wapens, buskruit en, helaas! in brandewijn, die op de ongelukkige Indianen zulken jammerlijken invloed heeft!

" De lange en lastige reis wordt aangegaan met eene gansche vloot kleine, lichte booten, want aldaar bestaat geen ander vervoermiddel dan de vaart op de ontelbare meren en rivieren, waarmede het land alleszins doorsneden is.

" Deze waters bieden nochtans vele plaatsen aan, die wegens ondiepte niet bevaarbaar zijn. In de taal van 't land heet zulke plek een *portage* of draagplaats, en inderdaad daar moeten de booten gelost worden en de koopwaren gedragen, zoo verre als het noodig is om de rivier weder bevaarbaar te vinden.

" Somtijds is het water zoo ondiep, dat de boot, alhoewel ontlast, nog den grond raakt, niettegenstaande dat zijn bodem gansch plat is, en dan moet hij ook uitgetrokken en gedragen worden.

" Naarmate men vooruitgaat, splitst zich de vloot in verschillige richtingen, en alzoo wordt gansch het land doorkruist, met ongehoorde vermoeienissen; alle forten en kantoren worden bezocht en geriefd van al wat noodzakelijk is aan de aldaar verblijvende bedienden.

" De reizigers komen ook in aanraking met verschillige stammen van Indianen, op eene uitgestrektheid van honderden en honderden uren, en bij den terugtocht zijn de goedkoope waren, door de vloot medegebracht, vervangen door die pelterijen waarvoor de pracht der beschaafde volkeren zulken hoogen prijs zal betalen. "

Toen Champlain in Canada aankwam, hadden de zeldzame uitwijkelingen, langs de oevers van den St-Laurentius gevestigd, veel te lijden door de aanvallen der wilden. De voorzichtige man knoopte welhaast de beste betrekkingen aan met de Algonkins, de Huronen en eenige andere volksstammen, aan wien hij zijne medehulp beloofde om hunne vijanden te bestrijden, voornamelijk de Irokezen, een talrijke en strijdzuchtige natie, die hare schuilplaatsen had niet verre van het Meer Ontario.

Die voorstel van Champlain verheugde zijne bondgenoten, wiens

geestdrift geene palen kende wanneer, bij de eerste ontmoeting met den vijand, de vuurwapens der Franschen zulken grooten schrik in de gelederen der Irokeezen verwekte, dat deze in verwarring de vlucht namen.

In 1615 kwamen de eerste priesters — vijf Paters Recolletten — in Canada.

In 1617, vestigde zich de eerste Franschman, de heer Hébert, met zijne vrouw, een zoon en twee dochters in de nieuwe stad Québec.

In 1620 keerde Champlain, die eene reis naar Frankrijk had ondernomen, uit zijn vaderland terug met eenige leden zijner familie en drie Minderbroeders. De koning had hem vereerd met den titel van luitenant-generaal.

Het is in 1625 dat de eerste Paters Jesuieten zich in Canada vestigden, en dit op verzoek der Paters Recolletten, die hun de herbergzaamheid schonken, in afwachting dat zij zelf een gesticht zouden bezitten.

Ziende dat de verschillende maatschappijen welke tot dan toe de openbare zaken hadden geregeld, zich aan groote misbruiken schuldig maakten, verbrak de Kardinaal de Richelieu, de machtige minister van Lodewijk XIII al de privilegiën welke vroeger aan die maatschappijen werden toegestaan en vormde er eene nieuwe, de " Maatschappij der Honderd-Bondgenoten. ,, welke 15 jaar lang het voorrecht van den handel in pelterijen zou genieten, op voorwaarde dat zij vier duizend fransche en katholieke landverhuizers in Canada zou vestigen.

Die poging mislukte evenals de voorgaande.

Een nieuwe oorlog ontstond tusschen Engeland en Frankrijk, de vloot gelast met het bevoorraden der fransche kolonie werd door de Engelschen buit gemaakt, Québec werd ingenomen, de fransche heerschappij in Canada vernietigd en Champlain krijgsgevangen naar Engeland gebracht.

Dan keerden al de fransche uitwijkelingen naar hun vaderland terug, ter uitzondering van vijf huisgezinnen, waaronder de familie Hébert.

In 1632 werd de vrede geteekend, Engeland zag af van de bezitting van Canada, en in 1633 keerde Champlain terug.

Eenige fransche huisgezinnen kwamen zich op nieuw langs de oevers van den St-Laurentius vestigen, doch wanneer Champlain den 25 december 1635 overleed, telde de europeesche bevolking slechts 200 zielen.

In dien tijd werden in Canada eenige opvoedingsgestichten ingericht.

De opvolgers van Champlain vonden het niet geraadzaam tusschen te komen in de gevechten welke tusschen de wilde volksstammen plaats grepen. De vroegere bondgenoten der Europeanen waren de slachtoffers van die onverschilligheid; in 1649 werden de Huronnen verslagen en om zoo te zeggen volkomentlijk uitgeroeid.

Het duurde niet lang of de fransche volkplanting had door dien toestand veel te lijden.

De Irokeezen kwamen overal den schrik verspreiden door hunne moorderijën en plunderingen, en zij vreesden niet tot onder de muren van Québec de grootste gruweldaden te plegen. Doch in 1662 versloeg de gouverneur van Canada, M. Voyer d'Argenson, dien woesten volksstam en dwong hem den vrede te vragen.

Colbert, de vermaarde minister van Lodewijk XIV, gaf aan Canada een begin van wetgeving. Québec, Montreal en Drie-Rivieren werden de zetels van drie gerechtshoven.

Ook onder godsdienstig opzicht kwam er veel verbetering. Mgr de Laval-Montmorency werd naar Canada gezonden, in hoedanigheid van apostolischen vikaris. Hij ontscheepte den 16 juni 1659 te Québec, en vestigde daar zijnen bisschoppelijken zetel. De geestelijken, die tot dan toe als missionnarissen hadden geleefd, dat is zonder vaste woonplaats, kregen eene regelmatige inrichting. Eindelijk werden er ook parochieën gevormd, in welke zich door den bisschop benoemde pastoors gingen vestigen.

Van dan af zag men den toestand der volkplanting merkelijk verbeteren; doch er was nog veel te doen, te meer daar de Irokeezen niet ophielden door hunne moorddadige aanvallen de fransche uitwijkelingen te verontrusten.

In 1665 kwam een nieuwe onderkoning, de markies de Tracy, in Canada. Hij had voor algemeenen opziener den heer Talon, die voor de uitwijkelingen eenen oprechten weldoener was.

Beide heeren waren vergezeld door een groot getal goede soldaten; zij brachten ook eenige ossen, schapen en paarden mede. Deze laatste waren eene groote zeldzaamheid voor de wilden, die nooit zulke dieren hadden gezien.

Zoodra de markies de Tracy den toestand des lands goed kende, oordeelde hij het noodig door krachtdadige maatregelen een einde te

stellen aan de invallen der Irokeezen. Hij begon met eenige kleine versterkingen te maken, waar de uitwijkelingen des noods eene schuilplaats zouden vinden; daarna, aan 't hoofd van een goed ingericht leger, viel hij den vijand op 't lijf, deed hem groote verliezen ondergaan en dwong hem een vredeverdrag te teekenen. Dan genoot de volkplanting zestien jaar lang eene ongestoorde rust.

Nu kwam de pokziekte op de wreedste wijs de wilde volksstammen beproeven. In 1670 stierven er zoodanig veel, dat bijna het gansche noorddeel van Nieuw-Frankrijk ontvolkt werd.

Van 1682 tot 1689 werd Canada bestuurd door twee zwakke gouverneurs, die aan de wilden toelieten veel kwaad te doen aan de volkplanting.

In den nacht van den 5 tot den 6 augusti 1689, terwijl een geweldig onweder woedde, trokken 1400 Irokeezen over den St-Laurentius, kwamen op het eiland Montreal, staken al de huizen in brand en vermoordden de inwoners. De bloeddorstige wilden spaarden niemand; zelfs de weerlooze ouderlingen, vrouwen en kinders werden op de wreedste wijs van 't leven beroofd. Dan verspreidden zich die oprechte duivels in de buitenplaatsen, alles op hunnen doortocht vernielende en geen enkel levend wezen achter zich latende.

Dit was maar een begin.

De Engelsche kolonie in Noord-Amerika gevestigd viel de Franschen aan. De strijd was ongelijk, want de Engelschen waren meer dan 200,000 in getal, terwijl Nieuw-Frankrijk in dien tijd slechts 15,000 inwoners telde. Bovendien mochten deze laatsten niet veel meer rekenen op hunne wilde bondgenoten, die in de jongste veldslagen, om zoo te zeggen gansch verdelgd werden, terwijl hunne aanvallers krachtig ondersteund werden door de Irokeezen.

Gedurende dien oorlog verrichtten de Canadianen wonderen van dapperheid. Hunne vaderlandsliefde deed hun vergeten dat zij oneindig minder in getal waren dan hunne vijanden, en zij behaalden menigen roemrijken zegepraal.

De gouverneur, M. de Frontenac, vormde met haast een leger, welk hij in drie deelen splitste en trok onbeschroomd te velde. De onderneming gelukte. Casco — heden Portland — Corlar en Salmons — heden Portsmouth — werden stormenderhand ingenomen.

De Engelschen besloten zich te wreken. Zij gingen Montreal en Québec belegeren.

De verdediging van beide steden was heldaftig en de vijand moest met groote verliezen achteruit wijken.

M. de Frontenac nam de verwarring te baat welke zijn zegepraal in 's vijands geledderen had teweeggebracht. Terwijl hij zelf voor de inwendige rust zorgde. gaf hij het bevel over het fransch-canadiaansch leger aan den dapperen d'Herville, wiens roem nooit zal vergaan. Deze veldheer maakte zich meester van Nieuwland en van de versterkingen aan de Hudsonbaai.

Het traktaat van Rijswijck stelde in 1697 een einde aan de vijandlijkheden tusschen Frankrijk en Engeland. — Doch vier jaar nadien begon de oorlog op nieuw en Canada moest daar natuurlijk door lijden. In 1713 werd wederom de vrede geteekend en Nieuw-Frankrijk moest de Hudsonbaai en Acadia afstaan.

De tijden werden slechter en slechter. Engeland wilde en zou meester worden over Canada. Het fransch gouvernement toonde immers dat het geenen prijs echtte aan zijne volkplanting.

De gouverneur Duquesne de Menneville, die in 1752 te Québec aankwam, was een wakkere bestuurder, maar hij werd niet geholpen door den intendant Bigot, wien het grootendeels toe te schrijven is dat de fransche heerschappij hier te niet ging.

Canada telde alsdan slechts 13,000 strijdbare mannen. Maar toch aarzelde Duquesne niet den vijand aan te vallen. In Ohio versloeg hij Washington, die later de Republiek der Vereenigde-Staten moest stichten. Maar het jaar nadien zegepraalden de Engelschen in Acadia, wiens gansche bevolking zij vernielden of verspreidden.

Ondertusschen rukte de engelsche generaal Braddock in Ohio. Alhoewel deze daar slechts een leger van 120 Franschen en 620 wilden te bestrijden had, werd hij teenemaal verslagen. Hij verloor 1300 man, 500 paarden en 13 stuk kanon. Hij zelf, werd doodelijk gewond van het slagveld weggedragen.

De Franschen waren aangevoerd door M. de Beaujeu die den zegepraal met zijn leven betaalde.

De laatste verdediger der fransche banieren in Canada, de roemwaardige Montcalm, ontscheepte te Québec in de maand mei 1756,

met eenige hulptroepen, onder wiens dapperste officieren men Bougainville noemt, die later door zijne verre reizen over zee zooveel roem zou verwerven.

In 1758-59 kwam een wreede hongersnood de fransche bevolking van Canada schrikkelijk doen lijden. De Engelschen maakten daar gebruik van om hunnen vijand den laatsten slag toe te brengen. Na verschillende kleine zegepralen behaald te hebben, brachten zij een leger van 60.000 man te been, het is te zeggen zooveel soldaten als er fransche inwoners in Canada waren. Dit laatste land kon slechts 15.229 man ten strijde roepen.

Het engelsch leger werd in drie korpsen verdeeld, welke onder de muren van Québec moesten te samen komen en daar Frankrijks macht verpletten. Het opperbevel was toevertrouwd aan den generaal Wolf, wiens buitengewone dapperheid hem het vertrouwen zijner medevaderlanders had verworven.

Hier komen wij aan de treurigste maar tevens aan de roemrijkste bladzijde der geschiedenis van Canada.

Nooit, in welk land het ook moge wezen, zag men kloekmoediger verdediging. Een handsvol onversaagde mannen, op niets steunende dan op de heiligheid der zaak welke zij verdedigden, vonden in hunne vaderlandsliefde den noodigen moed om eenen vijand te bestrijden die tienmaal sterker in getal was dan zij. En wanneer zij onder de overmacht bezweken, was hun roem zoo onbetwistbaar als die van hunnen zegepralenden vijand.

De generaal Wolf begon de belegering van Québec. Hij kwam voor die stad met 20 oorlogschepen, 8.000 man linietroepen en 18,000 zeelieden.

Amherst, een andere engelsche generaal, trok naar Montreal, met 12.000 man. Hij zou later de troepen bij Québec ter hulp komen, te samen met den generaal Prideaux, die, aan het hoofd van 5 tot 6,000 man, zich van het fort Niagara moest meester maken alvorens aan de belegering deel te nemen.

De fransche bevelhebbers, Montcalm, Levis en Bougainville, wachtten den vijand te Québec af. Bourlamaque vertrok uit die stad met 2,600 man, om den engelschen generaal Amherst tegen te houden, terwijl de kapitein Pouchot, *met drie honderd soldaten,* het fort Niagara moest verdedigen.

In aller haast werden buiten Québec eenige verschansingen opgeworpen, om de zwakke kanten der stad min of meer tegen eene verrassing te behoeden.

Wolf bracht een deel van zijn leger op het eiland Orléans en bezette met de overige afdeelingen de omstreken van Levis, eene hoogte van waar hij de stad deed beschieten, terwijl hij eene bende plunderaars in 't ronde zond om alles te verwoesten.

Den 31 juli greep een bloedige strijd plaats.

Van beide kanten toonde men de grootste dapperheid. Men wist dat de slag moest beslissend wezen.

Voor Engeland gold het de bezitting van onmeetbare en zeer rijke gewesten.

Voor de fransche helden, door hunnen vorst verlaten, was het de eer der fransche bannieren die moest gered worden.

Tot den 18 september grepen elken dag nieuwe gevechten plaats: Nu helde de zegepraal langs dezen, dan langs genen kant. Van beide kanten legde men ook de zelfde hardnekkigheid aan den dag. In zulke omstandigheden moest natuurlijk het grootste getal zegepralen.

Den 13 september werd de beslissende slag geleverd. Montcalm, aan het hoofd van 4,500 uitgeputte soldaten, begon den aanval. Wolf had 5,000 goed uitgerustte mannen onder zijn bevel. Het was een reuzenstrijd, in welken de minste bijzonderheid eene eervolle melding in 't boek der geschiedenis verdiende.

Beide opperbevelhebbers werden doodelijk getroffen, maar vooraleer den geest te geven, smaakte Wolf het geluk de veroverde fransche bannieren aan zijne voeten te zien.

Den 18 september moest Québec zich over geven.

De fransche regeering scheen nu ten einde, maar den 28 april 1760 verzamelde M. de Levis de overblijfselen van het canadiaansche leger en, hij versloeg de Engelschen op de plaats zelf waar deze den dapperen Montcalm hadden overwonnen. De vijand liet meer dan duizend man en al zijn grof geschut op het slagveld.

Had nu het oude vaderland niet geslapen, al de geledene verliezen waren hersteld. De Engelschen zagen zich genoodzaakt achter de muren van Québec te vluchten en de belegering moest ten hunnen nadeele

uitvallen, indien M. de Levis de hulp ontving welke hij aan Frankrijk had gevraagd.

In de verte verscheen eene talrijke vloot....

Al de harten klopten geweldig, er ging over de lotsbestemming van eene groote volkplanting beslist worden....

De vloot kwam uit Engeland, waar men niet gewoon is dezen te verlaten die voor het vaderland strijden.

Alles was verloren!

Montreal onderging het zelfde lot als Québec en de engelsche bannier, die op de vestingen dezer laatste stad wapperde, zegde genoeg dat de fransche heerschappij in Canada voor altijd verpletterd was.

Den 10 februari 1763, teekende Lodewijk XV het Verdrag van Parijs, door hetwelk hij aan Engeland de fransche bezittingen in de Nieuwe-Wereld afstond.

" Het zijn maar eenige dagwanden sneeuw! „ zegden de laffe hovelingen van den plichtvergeten vorst.

Al hadden zij de waarheid gezegd, dan nog was het voor Frankrijk eene heilige plicht zijne zonen in 't verre vaderland te ondersteunen en den laatsten duim grond met hardnekkigheid te verdedigen, want die grond was eerbiedwaardig, die " dagwanden sneeuw „ hadden het bloed van Frankrijks dapperste zonen gedronken.

—

De eerste beginselen der engelsche heerschappij in Canada waren niet gelukkig. De bevolking van franschen oorsprong verdroeg niet geerne de vreemde heerschappij, en er ontstonden dikwijls bewegingen welke, met al te veel strengheid gedempt, de verbittering soms ten hoogste deden stijgen. Maar heden leeft de bevolking onder eene vredelievende regeering en het land bezit wijze en rechtvaardige wetten. Nooit heeft Frankrijk zooveel gedaan voor zijne volkplanting als Engeland tegenwoordig voor Canada doet en alles laat ons toe te hopen dat de vrede dien wij sedert zoo lange jaren genieten nimmermeer zal gestoord worden.

II

HET GROOTE WESTEN

Dertien jaar geleden schreef Mgr Taché, de moedige bisschop wiens schriften en werken onsterfelijk zijn, de volgende regelen over het Noord-Westen van Canada.

„ De breedte van die streek, van het Westen tot het Oosten, is ongeveer 1200 engelsche mijlen, en zijne lengte, van het Zuiden tot het Noorden, 1500 mijlen, hetgeen eene oppervlakte vormt van 1,800,000 vierkante mijlen. Indien men deze onafmeetbare uitgestrektheid vergelijkt met het betrekkelijk enge vlekje waar eenige der machtigste volkeren van gansch de aarde op wonen, dan staat men verbaasd en men vraagt zich af of die grenslooze weiden immer onbewoond zullen blijven gelijk de goddelijke Voorzienigheid ze geschapen heeft.

„ Wanneer men zich alleen bevindt in 't midden dezer grenslooze wildernis, dan luistert men soms of 't gerucht der overzeesche wereld tot daar niet komt, of de meer koortsachtige bedrijvigheid, of de stoutmoediger heerschzucht der naburige Republiek, of het ontstaan der canadasche Mogendheid, hier geenen krachtigen weerklank zouden vinden.

„ Zullen onze schoone en breede rivieren, zullen onze overgroote meeren nooit andere vaartuigen dragen dan het lichte uit boomschors gemaakte schuitje van den wilde, of de zware trekschuit van den koopman in pelterijen? „ Zullen de vruchtbare velden van dit land, zijne rijke mijnstoffen, de schatten zijner wouden en waters, dan nooit gekend of naar verdienste geschat worden? „

De toekomst zou welhaast die vragen van den eerbiedwaardigen Apostel der Roode-Rivier beantwoorden. Inderdaad, reeds het volgende jaar besloot Canada de gronden van het Noord-Westen bij zijne bezittingen te voegen en voordeel te trekken uit hunne onschatbare rijkdommen. Heden is die streek overal bekend. Ja, de ontdekking van een gewest welk maar al te lang vergeten bleef, was eene van die gebeurtenissen waarmede geheel de beschaafde wereld zich bezig houdt. Het oude vaderland, welk zijne bezittingen, waarvan het de waarde niet kende, aan het bestuur van baatzuchtige maatschappijen had overgelaten, begrijpt heden wat het verloren heeft. Een zijner eerste staatsmannen heeft dit bekend in eene redevoering welke veel opschudding verwekte.

Onze buren der Vereenigde-Staten, die niet scheuen te weten welke rijkdommen wij in 't Verre-Westen bezaten, lezen met ontsteltenis de beoordeelingen der nieuwsbladen en vlugschriften. Zij voorzien de macht, op de vreemde markten, van eenen mededinger wiens vermogen

gedurig vergroot, en in de voornaamste middenpunten, zooals New-York, Chicago, Milwaukée en St-Paul, ziet men niet zonder achterdenken de toekomst te gemoet.

Men rekent dat er in de " Grenslooze Wildernissen „ over welke lord Beaconsfield met zooveel geestdrift sprak, ongeveer 200,000,000 akkers bezaaibare weidegronden bestaan. Indien slechts een deel van die landen bewerkt waren, dan zou Canada voor den handel in granen tegen de Vereenigde-Staten mogen opkomen. Men berekene inderdaad hoeveel tarwe vijf millioen akkers zouden opbrengen, aan 25 minots per akker, en dan zal men zich een gedacht vormen van de toekomst welke den landbouw in het Westen wacht.

Verleden zomer, hebben verschillende afgevaardigden van het Vereenigde-Koninkrijk Canada bezocht, en allen drukten hunne bewondering uit over de rijkdommen van het Verre-Westen.

Een geleerde Franschman, M. de Lalonde, gelast door eene der grootste Landbouwmaatschappijen van zijn land met het opmaken van een verslag over den toestand van den akkerbouw in Canada, zegde laatst in eene talrijke en uitgelezen vergadering :

" Ik beken dat ik, als landbouwer, in het Verre Westen een voor mij gansch wonderbaar schouwspel te zien kreeg. Welke verbazende vruchtbaarheid, welke ongelooflijke uitgestrektheid!

" Ik zal u niet spreken van Winnipeg, die stad welke veertien jaar geleden slechts 900 inwoners telde en die er nu meer dan 9,000 heeft, noch van Emerson, de Nieuwe grensstad, wiens gronden na een enkel jaar honderdmaal zoo duur verkocht werden als zij gekost hadden.... Maar in die wildernis welke ik doorreisd heb en waar morgen de ijzerenweg zijne vertakkingen zal bezitten, hoeveel tot nutoe verborgen rijkdommen zal de landbouwer niet uit den grond trekken, hoeveel steden gaan er niet oprijzen langs de oevers van die rivieren en van die meeren, heden nog zonder naam!... Gaat mijne verbeelding te verre? Ondervraagt de Mennoniten, die vier jaar geleden in 't Westen aankwamen, en zij zullen u zeggen :

" Wij waren arm, toen wij ons hier vestigden, en heden zijn wij rijk! De waarde onzer gronden is vertiendubbeld : wij zijn te vrede, wij zijn gelukkig! „

III

MANITOBA

Reeds is een deel van deze onmeetbare streek tot eene provincie gevormd.

Deze provincie, Manitoba genaamd, ligt op eenen gelijken afstand van den Atlantischen Oceaan en van de Stille-Zee, van den noordelijken Oceaán en den Golf van Mexika, dus in 't midden van het Vasteland.

Op den wereldbol staat Manitoba op de zelfde lijn als België en een deel van Pruisen en Oostenrijk.

Die provincie wordt doorsneden door den ijzeren-weg die den Atlantischen-Oceaan aan de Stille Zee verbindt. En dit, niet alleenlijk omdat het de kortste weg is, maar ook omdat men langs daar gemakkelijkst door de Rotsgebergten geraakt.

Manitoba is ook het middenpunt der binnenlandsche scheepsvaart in Noord-Amerika.

Winnipeg, hoofdplaats van die provincie, is gebouwd op de plaats waar de Assiniboine en de Roode-Rivier te samen stroomen. De eerste dezer twee rivieren is bevaarbaar op eene lengte van meer dan 600 mijlen. De Roode-Rivier, die haren oorsprong neemt in den Staat Minnesota, is reeds bevaarbaar op eene lengte van 440 mijlen, vooraleer Winnipeg te bereiken. Van daar vervolgt zij haren loop tot aan het Meer Winnipeg, dat is op eene lengte van 300 mijlen. Zij ontvangt ook de waters van de Saskatchewan, eene rivier die bevaarbaar is van eenige mijlen harer monding tot aan de Rotsgebergten. Om in de tegenwoordige noodwendigheden te voorzien, is er een steamwaydienst ingericht, om het bevaarbaar deel van die groote rivier met het Meer Winnipeg te verbinden.

Die mannier van reizen en van het vervoeren der koopwaren langs de waterwegen, geeft aan de binnenlanden van Noord-Amerika een eigenaardig voorkomen en is voor die streken eene bron van welzijn. De gansche lengte der rivieren beloopt tot tien duizend mijlen, waarvan meer dan drie duizend mijlen voor de groote stoombooten bevaarbaar zijn.

Men mag dus zeggen met lord Dufferin: “ Wanneer men op de landkaart de ligging der provincie Manitoba naziet, dan is men welhaast overtuigd dat die streek de sluitsteen is van het onmeetbaar

gewest welk zich van den Atlantischen Oceaan tot aan de Stille-Zee uitstrekt. ..

IV

HET KLIMAAT

In de Provincie Manitoba is het des Zomers volop warm en des winters zeer koud. Het twijfelachtig, mistig en zoo ongezond weder welk in sommige streken van Europa zooveel ziekten veroorzaakt, is daar gansch onbekend. De groote koude doet daar niemand klagen; de droge, heldere lucht maakt de menschen zoo gezond, dat men den winter met genoegen ziet aankomen. Alleenlijk mogen eenige zeldzame onweders, vergezeld van eenen snijdenden wind en felle sneeuwvlagen, als groote onaangenaamheden aanzien worden; doch de bevolking weet tegen dezelve voldoende maatregelen te nemen.

Meestal de landverhuizers, zelfs deze die uit andere gewesten van Canada komen, verklaren dat het klimaat beter is dan dit van hun vaderland, en inderdaad, wij gelooven niet dat er op geheel den aardbol bol eene gezonder streek te vinden is.

De longziekte en de teering zijn daar onbekend. De koortsen van allerlei aard verschijnen daar ook zeer zelden en zij moeten dan nog meest altijd aan de onvoorzichtigheid toegeschreven worden.

In de weiden is de sneeuwlaag zelden meer dan acht duim dik; veel landbouwers laten hunne paarden den geheelen winter buiten. Deze dieren krabben den sneeuw weg en vinden aldus gras genoeg om zich overvloediglijk te voeden. Men gaat op de zelfde wijs te werk met het hoornvee.

Einde april is de sneeuw weg en men kan den veldarbeid beginnen.

De lange en warme zomerdagen verschaffen aan de aarde, na de heilzame winterrust, eene zoo buitengewone vruchtbaarheid, de groeikracht is in die streek zoo verbazend, dat men in augusti den oogst kan inhalen.

Nergens ziet men planten en vruchten zoo snel wassen als in Manitoba.

De dagen zijn warm en de nachten frisch, hetgeen bijzonderlijk gunstig is voor de weiden.

De zomermaanden zijn : een deel van mei, juni, juli, augusti en een deel van september. De herfst begint in september en duurt tot de

eerste dagen van november. Dan volgt de winter tot einde maart. De lente duurt dus ongeveer zes weken.

Reizigers die de streek bezochten, vergelijken den zomer van Manitoba aan dien van Italië, met dees verschil dat het in Manitoba altijd genoeg regent om den wasdom der planten te bevoordeeligen. Wel is waar, soms vriest het in de lente, maar zulks valt ook voor in vele landen van Europa. Zelfs in Frankrijk veroorzaakt de late vorst dikwijls groote schade aan de wijngaards.

V

DE VOORTBRENGSELEN

De grond der provincie Manitoba schijnt biizonderlijk geschikt voor het zaaien van allerlei graangewassen. De amerikaansche schrijver Blodgett zegt dat er nergens schooner graan gewonnen wordt dan in de omstreken van Winnipeg.

De tarwe weegt daar gewoonlijk van 62 tot 66 pond den schepel of minot. De middelmatige opbrengst is 25 minots per akker, doch men bekomt gemakkelijk veel betere oogsten. Men meldt opbrengsten van 40 minots. Het graan van Manitoba levert eene allerbeste bloem en wordt op al de markten aan den hoogsten prijs betaald.

De haver, de gerste en in 't algemeen al de graangewassen gelukken daar allerbest. Men mag echter het zelfde niet zeggen van de spaansche tarwe, voor welke plant de grond niet al te voordeelig is. Misschien moet dit toegeschreven worden aan de gebrekkige bewerking, want op de laatste Tentoonstelling van Ottawa bewonderde men allerfraaiste trossen spaansche tarwe uit Manitoba gezonden.

De aardappels worden daar zeer groot en zijn allerfijnst van smaak.

Wat de peulvruchten betreft, deze beloonen rijkelijk den arbeid van den hovenier. De tomaten en de meloenen rijpen in de volle lucht, hetgeen men zelfs in vele warme landen van Europa niet aantreft, vermits men aldaar die smakelijke vruchten niet kan winnen dan bij middel van broeikassen.

De hop groeit in 't wilde en vraagt den mensch maar een weinig moeite om hem eenen overvloedigen oogst te bezorgen.

Voor het vlas kan men ook geenen beteren grond vinden, en de weverijen zullen welhaast eene milde bron van welzijn worden voor de

provincie. De Mennoniten verzenden elk jaar eene overgroote hoeveelheid lijnzaad.

Overal treft men frambozen, aalbessen en aardbezieën aan. Of de appelboomen in Manitoba goed zouden wassen, heeft men nog niet onderzocht. Maar dewijl die boom in eene naburige provincie overvloedige oogsten opbrengt en de wijndruif daar goed rijpt, is het te denken dat men het zelfde mag verhopen in het Westen van Canada, waar de grond voor 't minst zoo vruchtbaar en de jaargetijden zoo gunstig zijn.

Langs al de rivieren en meeren treft men schoone boomen aan. Men zou het zelfde kunnen zeggen betrekkelijk de weilanden, ware het niet dat de landbouwers daar jaarlijks het vuur steken aan het drooge gras van overgroote vlakten. Dit zal niet blijven duren. De bijzonderste boomen zijn : de eik, de esch, de lindeboom, de populier, de olm en een slach van spar. Tot nutoe is er geen brandhout te kort. Later zal men zijnen toevlucht nemen tot de steenkool, welke gemakkelijk naar al de steden en dorpen kan gebracht worden.

Sommige inwoners branden geperst stroo, welk hun niets kost dan een weinig moeite en zoo goed is als hout.

De boomen wassen gemakkelijk overal waar men ze plant, indien men de voorzorg neemt dezelve tegen de weibranden te behoeden.

Het opbrengen van hoornvee vergt zeer weinig moeite en onkosten, want de dieren worden vet zonder de weide te verlaten. Tot nutoe heeft men van geene veeziekte hooren spreken.

Malsche weiden heeft men om zoo te zeggen voor niets. Daarom wordt er weinig haver of ander voeder gezaaid.

Voor de jagers is er in Manitoba geen wild te kort. Bijzonderlijk de wilde-hoen, de eend en de gans treft men daar aan in talrijke benden.

VI

DE GROND.

De rijkdom van die diepe laag zwarte en vruchtbare gronden, wekt vooral de aandacht der landbouwers. Ik kan hem niet beter vergelijken dan aan hetgeen men bij ons „ heiaarde „ noemt, gemengd met een weinig leem en vijvergrond.

De bezaaibare laag is van een tot drie voet dik. Aan den oever van sommige rivieren heeft men zelfs ondervonden dat zij tot veertien voet dik was. Europeesche scheikundigen aan wien men eene zekere hoeveel-

heid van die aarde gezonden had, verklaarden dat zij er nooit betere zagen voor het zaaien van tarwe. Zij is inderdaad zeer rijk in stikstof en in kalk. Jaren lang heeft men tarwe gezaaid op de zelfde plaats, zonder ooit eenige meststof te gebruiken. Kan dit zoo blijven duren? Ik geloof het niet, maar er zijn landbouwers die reeds tien achtereenvolgende jaren op zulke wijs eenen overvloedigen oogst bekwamen, en dit is voorzeker een goede uitslag. Al kon dit maar drie of vier jaar gelukken, het ware reeds onwaardeerbaar voor eenen landbouwer die pas begint en diesvolgens geene meststoffen voor handen heeft.

Waaraan moet die buitengewone vruchtbaarheid der weigronden in Manitoba toegeschreven worden? Aan drie oorzaken : het mest der vogelen en viervoetige dieren, de asch der weibranden en de ontbinding der planten welke daar sedert den dag der schepping wassen en vergaan. Een zulkdanige grond kan den landbouwer rijk maken zonder gansch uitgeput te zijn.

Eene enkele plaag heeft de weilanden bezocht : de sprinkhanen. Doch hoe meer de streek bevolkt wordt, hoe min die schadelijke kerfdieren zich laten zien. Sedert 1875 zijn er geene meer verschenen.

VII

VERVOERMIDDELEN EN MARKTEN

De provincie Manitoba bezit reeds goed ingerichte ijzeren-wegen, welke ieder jaar talrijker en uitgestrekter worden en hare menigvuldige rivieren leveren aan koophandel, nijverheid en landbouw gemakkelijke vervoermiddelen.

Naarmate de noodwendigheid zich doet gevoelen, zorgt ook het gouvernement dat ijzeren-wegen en rivieren de bevolking nuttiger worden. Uit al de deelen der wereld kan men om zoo te zeggen rechtstreeks naar Winnipeg rijden of varen.

Van Winnipeg naar Montreal betaalt men nog slechts vijf franken voor het vervoer van 100 kilogrammen tarwe. Later, zoodra het net der ijzeren-wegen volledig is, zal men voor den zelfden prijs die verzending doen naar de europeesche havens.

Dit zal in 't kort gebeuren. Dan zullen de belgische landbouwers wel gedwongen zijn hier of in een ander gewest der Nieuwe-Wereld te komen zaaien. Ik wensch hun niets onaangenaams, maar wie kan den gang der zaken beletten?

Er zijn veel kooplieden in vee, die hunne dieren naar de malsche weiden der Provincie Manitoba zenden om ze daar te vetten. Men heeft ondervonden dat het vleesch van het slachtvee daar veel lekkerder wordt. Tot nutoe heeft men eene overgroote hoeveelheid hoornvee uit Manitoba langs Chicago naar Europa gezonden. Welhaast zal dit vervoer langs den St-Laurentius geschieden, en dan zal het gewin der canadiaansche kooplieden en landbouwers merkelijk vergrooten.

VIII

WELKE VOORDEELEN DE UITWIJKELINGEN IN MANITOBA GENIETEN

De Europeaan die naar 't Westen van Canada vertrekt, verlaat een land welk al te zeer bevolkt is voor een nieuw land, waar de plaats en de broodwinning hem door niemand misgund worden.

Maar, treft men daar de ellenden der Oude-Wereld niet aan, men vindt daar ook al de voordeelen niet welke eene verfijnde beschaving met zich brengt. De landverhuizer moet dus den moed hebben ten minste voor eenigen tijd het ruwe leven van den ontginner te leiden.

Is zijne bezigheid lastig, zij is echter verre van ongezond te wezen. Bovendien wordt zijn arbeid verzoet door het gedacht dat hij voor zijn zelven en voor zijne kinderen werkt, dat de uitgestrekte zaailanden welke hij met zijn zweet besproeit hem toebehooren en dat hij van niemand afhangt dan van God alleen.

Deze die vreezen zich te onderwerpen aan al de ongemakken en moeilijkheden welke den landbouwer in de nieuwe gewesten verwachten, zullen best doen nooit aan eene reis naar het Verre-Westen te denken. Maar zij die moed en geduld bezitten, zij die de onaangenaamheden en de lichte ontberingen willen verdragen welke aan eene opkomende volkplanting eigen zijn, mogen op den besten uitslag rekenen, ja zich aan eene gelukkige toekomst verwachten. In hunnen ouden dag zullen zij geene armoede kennen.

De europeesche landverhuizer zal in Manitoba een klimaat aantreffen, warm in den zomer, koud in den winter, maar in alle geval ruim zoo gezond als in zijn vaderland.

Met eenige kleine veranderingen in de wijze van bewerking der velden, is de landbouw hier dezelfde als in België, 't is te zeggen, men

zal de zelfde granen zaaien en de zelfde dieren kweeken, met dit verschil nochtans, dat men zich hier geene groote offers moet getroosten om aan de uitgeputte landen een weinig van hunne vroegere vruchtbaarheid weer te geven.

De uitwijkeling zal ook in Manitoba zijne moedertaal, zijne gebruiken en vooral zijnen godsdienst geëerbiedigd zien, hij zal daar scholen vinden, waar zijne kinderen in eer en deugd opgevoed worden.

IX

HOE MEN HIER BEGINT

Ik zal weinig zeggen over het herkomen der loten allhier te bekomen. Een lot van 160 akkers wordt kosteloos ter beschikking van elken meerderjarigen uitwijkeling gesteld. Mits eene kleine som kan men die eigendommen merkelijk vergrooten. Er zijn hier overigens in al de steden door het gouvernement betaalde agenten, die altijd bereid zijn om zonder eenige vergoeding den vreemdeling met raad en daad te helpen.

Er is dus niet al te veel geld noodig om zich in Manitoba te vestigen. Men moet echter eene voldoende som bezitten voor de volgende uitgaven :

Eene koppel ossen	600	franken
Een wagen	400	„
Eene ploeg en eene egge	125	„
Ander landbouwhalm	150	„
Stoof, bedgerief, enz.	300	„
Huis en stalling	750	„
Mondbehoeften tot den toekomenden oogst	675	„
Te samen	3000	franken

Maar het is altijd voordeelig met eene grootere som te beginnen. Dan kan men zich wat rijkelijker instellen, eene grootere vlek grond bewerken, meer hoornvee kweeken en diesvolgens op grootere inkomsten rekenen. Lange jaren nog zal men nergens een beter land vinden om groote profijten uit zijnen arbeid, groote interesten uit zijn geld te trekken, dan Manitoba en de andere provincen van Canada.

Sommige landverhuizers slaan hier geenen verkeerden weg in. Zij willen het land bewerken gelijk het in hunne streek de gewoonte is,

zich onder andere inbeeldende dat het altijd voordeelig is diep te ploegen. Welnu, in de weilanden van Manitoba, is de grond bedekt met eene slach van gras waarvan de wortel zeer hard is. Men moet dit gras vernielen. De ondervinding heeft geleerd dat men, om dit einde te bereiken, slechts twee duim diep mag ploegen en dat men moet sneden maken van 12 tot 14 duim breed. Zulke bewerking noemt men in Vlaanderen " schalmen. „

Meer mag men het eerste jaar niet doen.

Indien men voor half juni geploegd heeft, dan zaait men haver of vlas, of men plant aardappels. Later ploegen, is eene goede bereiding voor het volgend jaar.

Dit, wel te verstaan, voor de lanverhuizers die pas aankomen en nieuwe zaailanden bewerken.

Men moet in de vroege lente aankomen, indien men ten bekwamen tijde wil ploegen. Na half juni mag de landsman op geenen oogst meer rekenen, maar hij kan zijnen tijd benuttigen voor het timmeren van zijn huis en stalling, het bereiden van zijn landbouwershalm en het nemen van alle andere maatregelen tegen het volgende jaar.

Voor iemand die niet seffens van zijn gewin moet leven en die eene groote boerderij wil beginnen, schijnt mij de maand juli de beste om in Manitoba aan te komen. Dan kan men best de landen nazien en over hunne hoedanigheden en gebreken oordeelen. Men vindt op die wijs den noodigen tijd om zich behoorlijk in te richten.

Land welk voor den winter geploegd is, bekomt door sneeuw en vorst eene allergrootste vruchtbaarheid en men kan het in de lente zoo fijn maken als men wil.

Doch men moet altijd in het oog houden wat ik hooger zegde over het ploegen. Er zijn in de weilanden van het Westen landverhuizers aangekomen die, niettegenstaande den raad hunner buren, zoo diep ploegden als men bij ons gewoon is. Niets te oogsten op zulke wijs... De les kostte duur.

Eene weide die nooit is geploegd geworden, bewerkt het eerste jaar niet gemakkelijk. Maar het tweede jaar gaat alles zoo goed, dat men ploegen gebruikt met vier tot acht ijzers.

Voor de eerste jaren is het ook best ossen in plaats van paarden voor de ploeg te spannen. Deze dieren verdragen beter de vermoeienissen en men kan ze gemakkelijker voeden met het gras der weiden. Een paar

goode ossen ploegen zonder moeite eene halve hektare per dag en hun voedsel kost bijna niets.

X

POLITIEK

De bevolking van Canada leeft zoo vreedzaam, zoo gerust, zoo gelukkig, dat vele lieden verwonderd zijn wanneer ik hun vertel hoe het tegenwoordig in België gaat. Bijzonderlijk de politiek laten de landbouwers voor deze die goeden tijd hebben.

Geen land ter wereld bezit grooter politieke en godsdienstige vrijheden dan Canada.

Engeland, onder wiens bescherming of voogdij Canada geplaatst is, schijnt niets anders te behartigen dan het welzijn der bevolking, van waar zij ook moge komen. Tergende en vrijheiddoodende wetten zijn hier onbekend.

De belastingen welke noodig geoordeeld worden voor de onkosten van het bestuur, worden gestemd door de Volksvertegenwoordigers die altijd zoeken de billijke eischen en wenschen hunner kiezers te bevredigen. Die belastingen zijn zeer gematigd, want alles wordt hier zuinig aangelegd en zij drukken niet rechtstreeks op de eigendommen. Zij worden geheven op de uit den vreemde ingevoerde koopwaren, alsmede op de sterke dranken en op den tabak in Canada bewerkt. Voor zijn eigen gebruik mag de inwoner echter zooveel tabak planten als hij wil.

Elk spreekt de taal welke hij verkiest; in de Kamers zijn het fransch en het engelsch op gelijken voet gesteld. De officieele stukken worden in beide talen afgekondigd.

De bevolking maakt hare eigen wetten en niemand mag voor de hooger gerechtshoven gevonnisd worden, tenzij door twaalf zijner medeburgers.

Canada bezit eene Grondwet, vijftien jaren geleden door zijne eigen Volksvertegenwoordigers gemaakt, door Engeland goedgekeurd en trouw geëerbiedigd.

De voogdij van Engeland is eene weldaad voor Canada. Wij trekken voordeel uit de machtige engelsche vloot, en wij hebben den last niet een kostelijk leger te onderhouden welk in andere landen, zoo als in ons arm België, aangevuld wordt bij middel der hatelijke loting.

Met het geld welk voor het leger zou verkwist worden onder een ander bestuur, heeft men ijzeren-wegen gemaakt welke onder de langste en voordeeligste der wereld mogen geteld worden, en de St-Laurentius is een uitmuntend middel van verbinding geworden tusschen het binnenland en den Oceaan, of beter, tusschen Canada en al de landen der wereld.

XI

GODSDIENST

Wanneer, in 1870, het Verre-Westen aan Canada vereenigd werd, kon men weldra bemerken dat de geloofszendelingen sinds lang hun werk van beschaving en vrede in die vruchtbare streek geoefend hadden.

Het moet dus niemand verwonderen dat de parochieën daar reeds zoo goed zijn ingericht als in de andere provincen.

Mgr Taché werkt met eenen onvermoeibaren iever voor het geluk der geloovigen van zijn uitgestrekt bisdom en hij weet zich te omringen door moedige priesters, die het als eene heilige plicht aanzien de voetstappen van hunnen hoogwaardigen opperherder te volgen.

De inwoners, tot welken godsdienst zij ook behooren, kunnen gerust en ongestoord hunne godsdienstige plichten kwijten. Het landbestuur waarborgt de vrijheid van godsdienst en alleen de goddeloozen mogen hier op niemands genegenheid rekenen.

XII

OPENBAAR ONDERWIJS

Het bestuur van het openbaar onderwijs is toevertrouwd aan eenen ambtenaar door het gouvernement benoemd, en die den titel draagt van oppertoeziender van het openbaar onderwijs. Die heer heeft, om hem behulpzaam te wezen, eenen raad van 25 leden, waaronder 17 katholieken en 8 protestanten. De katholieke bisschoppen maken van rechtswege deel van dien raad.

Het onderwijs is verplichtend in dien zin, dat al de inwoners hun aandeel moeten betalen voor het onderhoud der scholen, bij middel van eene kleine belasting, welke zooveel moet opbrengen als het bedrag der hulpgelden door het gouvernement toegestaan aan elk gemeentebestuur.

Elke huisvader moet bovendien eene maandelijksche som betalen van fr. 1,25 tot 2 franken, voor ieder kind dat in staat is ter school te gaan, 't is te zeggen dat van 7 tot 14 jaar oud is, hetzij dat die kinderen de school bezoeken of niet.

De openbare hulpgelden voor de scholen worden verdeeld in evenredigheid der bevolking en van het getal leerlingen. De geringe lieden, die de belasting voor de school niet gemakkelijk kunnen betalen, worden daarom niet verontrust: om in dit te kort te voorzien, is door het gouvernement eene subsidie gestemd.

De lagere scholen staan onder het bestuur en het toezicht van vijf kommissarissen, door hunne medeburgers gekozen. Deze heeren ontvangen de schoolbelastingen; aan hun worden de hulpgelden van het gouvernement gezonden en zij verdeelen alles onder de verschillende opvoedingsgestichten der parochie.

De onderwijzers doen hunne studieën in de normaalscholen. Deze gestichten behooren aan den Staat en staan onder het rechtstreeksch beheer van het Ministerie van Openbaar Onderwijs. In de katholieke normaalscholen is de bestuurder een priester door Z. H. den Bisschop aangesteld.

XIII

HET LEGER

Canada bezit eigentlijk geen leger. Dus, geen gedwongen soldatenspel en geene krijgslasten. De landverdediging wordt verzekerd door een zeker getal vrijwilligers, die elk jaar voor ongeveer eene halve maand onder de wapens geroepen worden. Die mannen ontvangen alsdan eenen piaster per dag, waarvan 50 centen voor zakgeld en 50 centen voor hun onderhoud.

Moest er eenig gevaar bestaan, onmiddellijk zouden al de strijdbare mannen des lands de wapens grijpen. Ten zelver tijde zou de engelsche vloot hier een machtig leger aanbrengen. Daarom is het niet te vreezen dat ooit iemand het wagen zal de grenzen van Canada met vijandlijke inzichten te overschreden. Onze buren, de Amerikanen der Vereenigde-Staten, zouden overigens de eersten zijn om ons ter hulp te komen, indien zulks ooit moest noodig worden.

Geen leger, geene bloedwet!..... Al vond de landverhuizer hier geene

anderе voordeelen, dan ware dit reeds meer dan voldoende om hem de reis te doen ondernemen.

XIV

MATEN, GEWICHTEN EN GELD

De Roede of el is gelijk aan 91 centimeters van onze maat en wordt verdeeld in drie voeten.

De Voet, iets meer dan 30 centimeters, is verdeeld in 12 duimen.

De Baauroede, hier genaamd „Perche, „ is vijf en een halve el of vijf meters twee centimeters lang.

De Ketting is verdeeld in 22 ellen.

De Mijl heeft eene lengte van 1,609 meters 31 centimeters, of 80 kettingen, of 1,760 ellen.

De Zeemijl is gelijk aan 1,852 meters of 120 Knoopen.

—

De Vierkante el is 83 centimeters lang en even zooveel breed.

De Vierkante perche is verdeeld in 30 roeden en een kwaart.

De vierkante ketting is verdeeld in 16 perchen.

De Akker of Morgen — 40 aren 47 centiaren — is verdeeld in tien vierkante kettingen.

De Vierkante Mijl — 16 hektaren 18 aren — is verdeeld in 40 akkers.

—

Het Pond, 453 grammen en 59 centigrammen, is verdeeld in 16 oncen.

De Once is verdeeld in 16 drachmen.

De Centenaar — 45 kilogrammen 35 grammen — weegt 100 pond.

De Ton — 907 kilogrammen 18 grammen, — is gelijk aan 20 centenaars of 2,000 pond.

—

De Gallon — 4 liters 54 centiliters — is verdeeld in 4 pinten.

De Pint — 1 liter 13 centiliters — is verdeeld in 2 Chopinen.

De Minot of Bushel bevat 8 gallons.

Het Vat — 1 hektoliter 13 liters — bevat 25 gallons.

Wettig Gewicht van eenige Koopwaren.

Gewoonlijk wordt bij het verkoopen van sommige koopwaren bepaald dat zij voor elken Minot het volgende gewicht moeten hebben :

Tarwe, 60 pond.
Spaansche tarwe, 56 pond.
Rogge, 56 pond.
Erwten, 60 pond.
Gerst, 48 pond.
Haver, 34 pond.
Boonen, 60 pond.
Klaverzaad, 60 pond.
Graaszaad, (Mil) 48 pond.
Boekwijt, 48 pond.
Lijnzaad, 50 pond.
Hennipzaad, 44 pond.
Graaszaad voor Bleekerijen, 14 pond.
Aardappels, rapen, wortels, pestenakels, beeten en ajuinen, 60 pond.

De Piaster of Dollar is de eenheid welke men gewoonlijk in het rekenen gebruikt.

De Piaster wordt verdeeld in 100 Centen.

Er zijn zilveren stukken van vijftig, vijf-en-twintig, twintig, tien en vijf centen.

Men ziet hier veel meer bankbriefkens dan gouden geld. Er bestaat papieren geld van een, twee, vier, vijf, tien, twintig, honderd, vijf honderd en duizend piasters.

De Piaster heeft eene waarde van 5 franks en 25 centimen.

Het fransch en belgisch geld kan men hier uitwisselen in al de banken. Men bekomt :

Voor een bankbriefken of een goudstuk van 100 franken : 19 piasters en 28 centen.

Voor een briefken van 50 franken, 9 piasters, 64 centen.

Voor een goudstuk van 40 franken, 7 piasters 71 centen.

Voor een briefken of een goudstuk van 20 franken, 3 piasters en 85 centen.

Voor een stuk van 10 franken, 1 piaster en 92 centen.

Voor een stuk van 5 franken, 96 centen.

Kleiner geld zou ik mijne medevaderlanders niet aanraden mede te brengen. Aan deze welke met mij de reis zullen ondernemen, zal ik een anderen middel aanwijzen om met een onbeduidend verlies hun geld in België uit te wisselen.

XV

HET UUR VAN OTTAWA VERGELEKEN MET HET UUR VAN EENIGE ANDERE STEDEN.

Wanneer het middag is te Ottawa, dan is het:

Te Brussel, 5 ure en 20 minuten namiddag.
Te Amsterdam, 5 ure en 23 minuten.
Te Athenen, 6 ure 38 minuten.
Te Berlijn, 5 ure 46 minuten.
Te Bern, in Zwitserland, 5 ure 33 minuten.
Te Boston, in de Vereenigde-Staten, 12 ure en 19 minuten.
Te Charlottetown, op het eiland van Prins Eduard, 12 ure 51 min.
Te Konstantinopel, 6 ure 59 minuten.
Te Dublijn, 4 ure 38 minuten.
Te Edimburg, in Schotland, 4 ure 50 minuten.
Te Fredericton, in Nieuw-Brunswick, 12 ure 36 minuten.
Te Halifax, in Nieuw-Schotland, 12 ure 49 minuten.
Te Hamburg, 6 ure 10 minuten.
Te Jerusalem, 7 ure en 24 minuten.
Te Londen, 5 ure 03 minuten.
Te Madrid, 4 ure 48 minuten.
Te Parijs, 5 ure 12 minuten.
Te St-Petersburg, 8 ure 04 minuten.
Te Rio Janeiro, in Brasilië, 2 ure 10 minuten.
Te Rome, 5 ure 53 minuten.
Te Stockholm, 6 ure 15 minuten.
Te Weenen, 6 ure 09 minuten.
Te Cuba, Havana, Antielje, 11 ure 33 minuten voormiddag.
Te Hong-Kong, in China, 12 ure 40 minuten 's nachts.
Te Mexico, 10 ure 27 minuten 's morgens.
Te Montreal, 12 ure 09 minuten.
Te Québec, 12 ure 18 minuten.
Te Pekin, in China, 12 ure 49 minuten 's nachts.
Te Toronto, 11 ure 45 minuten 's morgens.
Te Washington, Vereenigde-Staten, 11 ure 55 minuten 's morgens.

XVI

BESLUIT

De voorgaande hoofdstukken bewijzen dat de uitwijkeling die zich in de provincie Manitoba vestigt, op eenen allerbesten uitslag mag rekenen, indien hij de noodige geldmiddelen bezit om zich behoorlijk in te stellen, indien hij vooral den noodigen moed heeft om de lichte ontberingen en onaangenaamheden der eerste beginselen te verdragen.

Toen ik mijn werkje over de Provincie Québec heb geschreven, wachtte ik mij wel rechtstreeks, zonder omwegen, de landverhuizing aan te raden. Den 8 December, dat is den dag op welken ik de tegenwoordige vertaling overlas en teekende, aarzelde ik nog. Iemand bijstaan die hier uit zijnen vrijen wil aankomt, dit is zeer gemakkelijk: men heeft geene hoegenaamde verantwoordelijkheid en een goede raad kost weinig moeite. Maar aan iemand zeggen: "Verlaat uw Vaderland, kom hier, verre over de wijde en diepe zee, in eene streek waar u niemand kent, „ dit is wat andere.

En nochtans, heden durf ik dien oproep doen.

Ik heb eerbiedwaardige personen ontmoet, die sedert jaren Canada doorreizen, die de onaangenaamheden en de wisselvalligheden zoowel als de voordeelen der landverhuizing kennen; ik heb bewijsstukken in handen die mijne laatste vrees verdrijven en ik zou mij geerne de grootste offers getroosten, om het geluk te hebben aan mijne medevaderlanders Canada te doen kennen zooals het eigentlijk is.

Landbouwers, gij vooral. kleine pachters, die van den vroegen morgen tot den laten avond zwoegt en zweet voor den dagelijkschen zuren kost. wat zoudt gij groote oogen open zetten. indien gij kondet zien hoe hier de zaken staan, indien gij wist hoe gelukkig, hoe vrij. hoe weelderig hier de boeren leven!

Ik weet het, wanneer men in België van de landverhuizing spreekt. dan zijn er seffens met hoopen lieden die schudden en beven.

— 't Is toch zoo bliksems verre! zegt de eene.

— Oost. west, t' huis best, voegt de andere er op plechtigen toon bij.

— Ik ken er genoeg die vol moed vertrokken, om na eenigen tijd arm en ellendig weer te keeren, meent een derde.

— Ja, er zijn er. laat een vierde er op volgen, die nauwelijks in de Nieuwe-Wereld zijn aangekomen. of zij kennen alles van naaldeken

tot den draad „. en zij weten dat het ginder verre niet deugt. Gezwind als de wind keeren zij terug, als hadden zij den duivel gezien.

En zoo gaat het voort. Snullen die in geen drie weken Amerika op de landkaart zouden vinden, wijsneuzen die hunnen naam niet kunnen schrijven, reizigers die nooit zoo verre gingen dat zij den toren hunner dorpskerk niet meer zagen, ziedaar de kerels die gewoonlijk de landverhuizing afkeuren. Voeg daar eenige afgunstigen bij, die alles slecht vinden wat zij niet voorstellen of bestieren, en de bende is kompleet.

Maar wat zullen die hooggeleerde en allerwijste mannen hierop antwoorden :

Voor eene zeer kleine som kan men zich verzekeren of ik in mijne brieven en boeken over Canada de waarheid zeg. Dat bijvoorbeeld al de landbouwers van een kanton te samen komen, dat zij elk een stuk van vijf franken wagen en iemand aanstellen om hier te komen zien wat er van is. Met 500 franken kan men de reis doen, gaan en keeren, en hier eene maand verblijven. Dan, indien men zijnen tijd hier goed besteed heeft, mag men neêrklappen. Mij dunkt dat die raad niet te verstooten is..

Lezer, ik ga nu mijn best doen om u te bewijzen dat de landbouwers zich in geen beter land kunnen vestigen dan in Canada. Dit wil daarom niet zeggen dat ik de andere streken van Noord-Amerika afkeur : men kan hier overal veel gemakkelijker gelukken dan in België.

Doch eerst en vooral moet ik den mond stoppen aan eenige babbelaars. Trouwe vrienden hebben mij geschreven wat er in sommige kruigen over mijne onderneming gezegd wordt, en ik ben niet gewoon de opmerkingen, van waar zij ook komen, onbeantwoord te laten.

Men heeft gezegd :

„ Uwe onderneming wordt door de katholieken ondersteund, de liberalen zullen u bestrijden. „

Dit is flauwe klap.

Mijne onderneming is noch katholiek noch liberaal, en ik word door niemand ondersteund. Is het dan een zoo groot wonder dat iemand zich een weinig moeite geeft om zijne medevaderlanders dienst te bewijzen zonder de hulpgelden en de tusschenkomst van de eene of de ander politieke partij te vragen? Ik ben vrij en ik wil vrij blijven.

Er is hier sprake van graan te zaaien en aardappels te planten, en daar is hoegenaamd geen politiek mede bemoeid.

De protestanten hebben mij hier zoo goed onthaald als de katholieken. Het gaat hier niet gelijk in België. Ik heb hier verkiezingen bijgewoond : de beste bestuurders mogen op het grootste getal stemmen rekenen, zij wezen protestant of katholiek.

Hier leeft elkeen gelijk hij begeert, op voorwaarde dat men de zienen leefwijs der anderen eerbiedige.

De bevolking van Canada is godsdienstig en hij die zijne medeburgers zou beschimpen omdat zij de plichten van hunnen godsdienst volbrengen, omdat zij des zondaags de plechtigheden in de katholieke kerk of in den protestantschen tempel bijwonen, zou er geene eer van halen. Ruststoorders en zedelooze lieden worden hier door iedereen veracht.

Maar wil dit daarom zeggen dat ik voornemens ben hier eene politieke maatschappij te stichten ?

Geerne zou ik hier een groot getal brave, vreedzame landbouwers zien aankomen. Om daarin te gelukken, heb ik de hulp van geene politieke partij noodig : zij die zich hier willen vestigen, moeten in staat zijn om voor hun zelven te zorgen, en dit is niet moeilijk, indien men van goeden wil is.

Er valt hier te werken, op te passen, braaf te zijn, zoo weinig mogelijk te politiekeeren. Men koopt hier voor weinig geld zeer groote eigendommen, maar aan die eigendommen is altijd iets te verbeteren zoodat er luttel tijd overschiet om, — volgens zijne gezindheid — door een rood of een blauw brilglas de persoonen, de zaken en de gebeurtenissen na te zien. Men werkt de geheele week, en des zondaags rust men zich uit ; men leest de gazet — waarin de zaken van algemeen belang weinig plaats over laten voor de politiek — men gaat ter kerk, gelijk het aan goede kristenen betaamt, of men blijft t' huis als men het zoo best oordeelt, maar men laat iedereen gerust.

Ik ben katholiek, ik wil als katholiek leven en sterven, maar ik geloof mij niet geroepen om hier den gang der zaken te veranderen.

Geluk ik erin hier eenige belgische landbouwers te zien aankomen, ik zal ze helpen en bijstaan zoo veel het in mijne macht is, maar ik zal nooit eenen voet verzetten om hun mijne zienwijs op te dringen.

Dat zij maar goed werken en een dikken spaarpot maken; het overige is voor hunne rekening.

Willen zij hier den zot scheeren, dan zal hun spel gauw ten einde zijn, en zij zullen heel verwonderd staan, wanneer zij zullen bemerken dat protestanten en katholieken het eens zijn om de dwarsdrijvers, de zeeveraars, de vloekers en de godsdiensthaters alleen te laten.

Ik ben door niemand betaald of aangesteld om mij met de landverhuizing bezig te houden. Ik doe het uit mijnen vrijen wil, omdat ik het geerne doe. Wie zal mij dit beletten?

Ik wil zooveel doen voor brave protestanten als voor brave katholieken. Noem ik hier geen liberalen, het is omdat wij hier voor geen politiekers zijn. Ik neem het woord „ katholiek „ in den zin van geloofsbelijdenis. Politieke boeren, welke ook hunne gezindheid weze, zijn hier geene duit weerd.

Men moet zich overigens niet inbeelden dat ik een machtig man ben, in staat om de uitwijkelingen rijk te maken. Ik heb eene plaats welke mij toelaat het geheele land te doorreizen, en ik besteed geerne mijne vrije uren aan wandelingen in velden en wouden. Zoo leerde ik de beste plaatsen kennen waar de landbouwers zich mogen vestigen. Die plaatsen wil ik de landverhuizers aanduiden. Ik kan hun ook den besten raad geven voor de mannier van reizen, het aankoopen van hoornvee en paarden, enz. En daarmeê is het uit.

Het gouvernement heeft mij toegelaten eenige bladzijden te voegen bij de vertaling van het tegenwoordig officieel vlugschrift, en meer heb ik niet gevraagd.

Die het zoo niet gelooven wil, mogt het maar weten.

***

Ik schrijf voor de boeren, ik schrijf zonder hooggeleerde zinsneden te zoeken, ik schrijf de eenvoudige, onbewimpelde waarheid.

Iemand heeft mij geschreven:

„ Er zijn lieden die zich inbeelden dat uwe onderneming wel zou kunnen eene tweede zaak Langrand-Dumonceau zijn.... of iets gelijk het spel van Port-Breton...

Ferm gerazeneerd!.... Kleppers die zoo'n redens hunnen vertellen in 't midden van den winter, verdienen des zomers .... eenen muilband.

Ik ken de zaak Langrand niet al te goed, daarom wil ik den gevallen man niet oordeelen. Was hij onschuldig, 't is ongelukkig dat hij zooveel te lijden had; was hij plichtig, 't is wel besteed. Ik heb over dit alles zoo aardig hooren klappen, dat ik het spel niet kan wijs worden.

Doch eene zaak weet ik : dat is, dat M. Langrand — gelijk al de bankiers — in een schoon huis woonde, dat hij ruime bureelen had en schrijvers per dozijn, en dat hij spekuleerde met het geld van Jan en Alleman.

Bij mij gaat het juist zoo niet. Mijn huis is eene ootmoedige werkmanswoning, mijn bureel is een hoekske van mijne keuken-eetplaats. ik ben mijn eigen schrijver en kommies en ik spekuleer.... met het geld welk mij voor mijnen arbeid betaald wordt. De bakker, de kruidenier en de vleeschhouwer zijn mijne voornaamste wisselagenten.

Laatst ontdekte ik eene allervoordeeligste zaak : eene belgische maatschappij kon hier zeer goedkoop een nijverheidsgesticht inrichten. Wat heb ik gedaan ? Onmiddellijk schreef ik aan eenen rijken en machtigen vriend : " Zend hier iemand om te zien of ik het niet verkeerd voor heb, en, indien de zaak goed uitvalt, geef mij een ferm oordje drinkgeld voor mijne moeite : 't is er aan verdiend. „

Valt daar iets op te zeggen ?

Moest mij een landbouwer verzoeken hem hier eene hofstede aan te duiden, ik zou niet anders te werk gaan. Zou een dusdanige dienst geen lekkere hesp en eenen korf appels weerd zijn ?

En het meesterstuk van Port-Breton ?....

De zoogezegde Markies de Rays zond eenvoudige sukkelaars naar eene streek welke hij zelf niet kende en waar hij weinig genegen scheen zich ooit te vestigen.

Ik woon in Canada, provincie Québec, te Sherbrooke, in de Wellingtonstraat. De huizen zijn hier niet genummerd; maar het kleinste kind zal het u wijzen. Ik woon hier met vrouw en kinderen, en na den winter trekken wij naar buiten om daar eene kleine hofstede te bewonen. Dus ken en bemin ik de streek welke ik aanbeveel, en ik vraag niets meer voor mij dan voor de anderen. Ik zie en ondervind dat hier voor den wakkeren arbeider eene ordentelijke broodwinning te vinden is en ik maak het aan mijne medevaderlanders bekend.

Wie daar iets weet op af te wijzen, mag het zeggen, maar achter den

rug niet, gelijk sommige haarklievers en kwaâtongen doen. Brave menschen beschuldigen nooit iemand die niet daar is om zich te verdedigen.

De eerste belgische boeren die hier aankomen, kunnen, indien zij willen, mijne buren zijn. Indien ik hun leugens heb opgehangen, dan zal hun de gelegenheid niet ontbreken om mij eene ferme rammeling te geven.

Maar dit vrees ik niet. Zij zullen mij integendeel bedanken en ik ben verzekerd dat zij hun best zullen doen om mij eenen zetel in 't gemeentenhuis of iets dergelijks te bezorgen.

***

Met hetgeen de pachter in België betaalt als huurgeld voor een klein gebruik op hetwelk hij zich moet doodwroetelen, kan hij hier eigenaar worden van eene prachtige boerderij.

Zoo gemakkelijk is het hier voor zijn eigen te werken, dat men er niet altijd in gelukt dienstboden te vinden voor den veldarbeid. Maar er is hier min volk noodig om eene hofstede te bestieren dan in België. De landbouwers hebben hier uitgestrekte weiden, welke zij gewoonlijk in twee deelen scheiden; op het eene laten zij hun vee grazen; het andere levert hun hooi voor den winter.

In de Provincie Manitoba laat men hoornvee en paarden soms den heelen winter buiten.

In de weilanden van het Westen zijn er landbouwers die sedert lang geen mest naar hun land hebben gevoerd. Het eerste jaar ploegen zij maar twee duim diep en het tweede jaar gebruiken zij ploegen met vier en meer ijzers. Aan die ploegen is eene bankske vast, waar de paardenknecht opzit. Het zelfde voor de maaimachienen. Twee man voor het buitenwerk en eene wakkere meid voor het melken van het vee en het keernen, daarmeê kan men goed uit de voeten.

***

In België zijn de kleine pachters en sommige werklieden oprechte slaven.

Wat zij eten en hoe zij slapen, moet ik niet zeggen.

Hier gaat het anders.

De nederigste arbeider eet driemaal daags vleesch of visch en nooit neemt hij het noenmaal zonder eenig gebak op zijne tafel te vinden.

De allerkleinste dagluur is vijf franken; wie een ambacht kent, kan gemakkelijk het dubbel winnen of nog meer. Dewijl de levensmiddelen hier veel goedkooper zijn dan in België, kan de spaarzame werkman hier veel geld vergaren.

Dit zijn geene zaken welke ik in boeken of nieuwsbladen heb gelezen: ik ondervind het alle dagen.



Dat in de weilanden van het Verre-Westen een wakkere landbouwer niet veel noodig heeft om eene goede som te vergaren, moet ik niet zeggen. Wanneer men den grond voor niets of bijna voor niets heeft, wanneer de oogst niets anders kost dan het zaad en een weinig arbeid, dan is de winst altijd groot, zelfs wanneer men de voortbrengselen goedkooper moet afleveren dan in Europa.

Een mijner vrienden, die, nauwkeuriger dan ik, de Provincie Manitoba bezocht heeft, zegde mij: "Ik heb geenen enkelen landbouwer ontmoet, die niet uiterst te vrede was.„

Het tegenovergestelde zou mij verwonderen.

Maar, van Québec, de stad waar de landverhuizers aankomen, tot Winnipeg, de hoofdplaats der Provincie Manitoba, is de afstand nog al groot: 1900 mijlen. De reis is kostelijk. Daarom kan ik de lieden, die maar weinig geld bezitten, niet aanraden zoo maar in eens naar het Verre-Westen te trekken.

Van Québec, naar welke stad of statie van den ijzeren-weg het ook moge wezen, indien hij buiten de provincie niet gaat, wordt de uitwijkeling kosteloos vervoerd met pak en zak. Dit maakt een schoon verschil. Ik vind het dus voor de kleine pachters goed zich in de provincie Québec te vestigen. Na een paar jaren, als zij het hier goed gewoon zijn en als hun spaarpot wat zwaarder weegt, kunnen zij naar de weilanden trekken.

Dien raad geef ik vooral aan de Vlamingen.

Zij die geld genoeg hebben om eene talrijke kudde hoornvee te koopen, en die eenige maanden kunnen bestaan zonder van hun gewin te leven, zullen integendeel best doen in eens de reis door te zetten.

Van Québec tot Winnipeg betaalt men ongeveer 150 franks voor elken volwassen reiziger: kinderen beneden de 13 jaar betalen niets.

***

In de omstreken eener stad kan de vlijtige landbouwer om zoo te zeggen zooveel geld winnen als hij wil, maar hij moet zoo wat van alles kennen.

Niet verre van hier ken ik eenen landbouwer, die in korten tijd een klein fortuintje heeft gewonnen. Ziehier hoe hij te werk ging.

Hij begon met boschgrond te koopen, welken hij 20 piasters den akker betaalde. Dit was een hooge prijs, want een weinig verder kon hij veel goedkooper zijn gerief vinden. Maar de man wist heel goed wat hij deed. Van de plaats waar hij zich vestigde, kan men tweemaal per dag naar Sherbrooke komen en daarop steunde hij zijne rekeningen.

Hij huurde twee houthakkers, tegen eenen piaster en vijftig centen, dus voor de twee, drie piasters per dag. Hij huurde nog eenen voerman met twee paarden, die het hout ter stad moest brengen wanneer het zou droog zijn. Voerman en paarden kostten hem vier piasters per dag. Dit maakte al te samen zeven piasters per dag.

Twee goede ontginners kunnen gemakkelijk vier koorden hout per dag leveren. — Eene koord, dat is een stapel hout van vier voeten hoog, vier voeten breed en acht voeten lang. — Doch onze landsman toonde zich zoo veelvergend niet; hij hield zich te vrede met enkel twee koorden per dag, welke, door den voerman in de stad verkocht, acht piasters opbrachten.

Daar hij maar zeven piasters per dag uitgaf, bleef er dus een piaster winst, waarvoor de eigenaar hoegenaamd niets moest doen.

Maar daarbij bleef het niet. Wanneer de ontginners aan eenen schoonen boom kwamen, waaruit planken en balken konden gezaagd worden, en zoo ontmoetten zij er vele, dan brachten zij de stammen naar eenen naburigen zaagmolen, waar zij voor "elk de helft „ gezaagd werden.

Zoo vond de eigenaar, zonder onkosten, het noodig gerief voor het timmeren van zijn huis, schuur en stalling.

Eene goede ontginning vermeerdert de waarde van den grond met vijftien piasters. Nemen wij tien piasters, om niet te hoog te schatten. Welnu, wanneer de man zijnen eigendom — 50 akkers — had bezaai-

baar gemaakt, had hij den koopprijs betaald met de opbrengst van zijn brandhout en er bleve n hem nog meer dan 40 piasters over.

Ik ben in staat de echtheid van bovenstaande cijfers te bewijzen.

Zij die den arbeid en het vervoer zelf doen, hebben natuurlijk eene veel grootere winst.

Kan men eene betere broodwinning uitzoeken, te meer, daar men voor eene zulkdanige onderneming geene groote kapitalen noodig heeft?....

***

Het zou mij grootelijks spijten, moest ik hier iemand tegen zijn gedacht zien aankomen. Alleen moedige mannen kunnen in een vreemd land gelukken. Deze die, na rijp overleg, besluiten de reis te ondernemen, moeten als volgt te werk gaan :

Gij laat uwe nering over en bereidt uwe centen. Van nu tot einde februari zult gij gemakkelijk daartoe den noodigen tijd vinden. Gij verkoopt ook uwe meubelen en alles wat breekbaar is en niet gemakkelijk kan ingepakt worden. Bewaart zorgvuldiglijk uw koperen keukengerief, uwe ijzeren potten en pannen welke nog goed en niet te zwaar zijn, uwe wollen matrassen, hoofdkussen en tijken en ander bedgerief, alsmede al uw lijnwaad, kleeren, timmermanshalm, enz. Zorgt ook voor goed bloem- en leguumzaad. Kleinigheden welke niet veel plaats nemen in uwe koffers, en eenige schoone boeken, neemt gij ook mede.

Elke volwassen reiziger heeft recht, zoo over zee als in Canada, aan het kosteloos vervoer van eenen goedgevulden koffer. De koffers mogen niet te groot zijn. Ik maak de mijne eenen met r lang, eenen halven meter breed en eenen halven meter hoog. Zij kunnen niet te kloek zijn en ik aanzie de platte deksels als de beste. Men schildert er een teeken op, om ze van verre te herkennen.

De reis kost ongeveer 120 franks van Antwerpen tot Québec voor elken volwassen reiziger; kinderen van 1 tot 13 jaar betalen half geld. Voor zuigelingen betaalt men niets.

***

Somtijds, " om ginder verre eenige vrienden bij zich te hebben, „ is men genegen den eenen of den anderen buurman om zoo te zeggen met

geweld mee te trekken. Dit is een slecht gedacht. Hier wonen brave menschen genoeg die altijd bereid zijn om den vreemdeling behulpzaam te wezen.

Men beeldt zich veel te licht in dat het hier eene woeste streek is, waar men altijd moet op zijne hoede zijn om niet bestolen of mishandeld te worden. Vooral onder dit opzicht is het in Canada veel beter dan in België.

Ik slaap heel dikwijls zonder de deur van mijn huis te sluiten.

Een goede reisgezel is goud weerd. maar men moet wel zien wien men verkiest. Om zoo verre te reizen, is er moed en vastberadenheid noodig en men moet zooveel mogelijk zijn eigen zelven trachten te redden.

***

Met januari aanstaande vertrek ik naar België, waar ik heel geerne aan de belanghebbenden alle mogelijke inlichtingen zal geven.

Voor het einde der maand februari hoop ik terug te keeren naar Canada. Bericht aan de liefhebbers.

Nog een woord.... Indien hij niet ten minste drie of vier duizend franken bezit, is het voor den belgischen landbouwer niet heel prijzenswaardig herwaarts te komen. Men kan wel zijn brood winnen zonder voor eigen rekening te werken, maar dan moet men de streek goed kennen of hier machtige beschermers hebben.

Drukkerij van het nieuwsblad *Le Pionnier*, te Sherbrooke, Canada.

